

szawy o 11-ej godzinie zrana, pędzisz iak strzala drugą klasą do Częstochowy za zlp. 23 gr. 10, i staiesz tam o godzinie 7^{3/4} wieczorem. Tegoż dnia o 9-tej wieczorem za zlp. 7 iedziesz dyliżansem do Lublińca i staiesz tam o 3-ciej po północy; tu płacisz zlp. 10 za dyliżans Pruski do Opeln (Opola), który cię przed w pół do jedenastej zrana dostawia do tego miasta. Zkąd za 1 talara porywa cię para Pruska o 11-ej zrana do Kosel (Kozielska). W Kosel placisz zł. 2 do Raciborza, gdzie jesteś o godzinie 2 ej po południu; iesz obiad, używasz przyjemnego widoku z dworcu kolei żelaznej na góry Karpaty (*sic*) i miasto, i o 5-ej wieczorem za zł. 3 pędzą z tobą do Anneberg i Danenberg, i za to placisz aż do dworcu kolei żelaznej austriackiej 31 krajcarów (zł. 2 gr. 2). W Danenbergu Komora. Nie uwierzysz co to za rwetes między Anneberg i Danenberg; to z kolei pakować się trzeba na dyliżans, z dyliżansu do komory, z komory napowrót do dyliżansu, potem znów do kolei, że aż traci się głowa (*sic*) od tego pośpiechu; ale jak się to skończy, placisz aż do Wiednia 9 reńs. i 18 kr. (około 38 zlp.), i spokojnie całą noc śpisz aż do Perat (Prerau=Przerów). Tam ciebie budzą i przesadzają w inny powóz, który cię o 7-ej zrana dostawia do Wiednia. Tak, *wybiechawszy z Warszawy o godzinie 11-ej zrana, naprzykład we Środę, iesteś już w stolicy Austrii w Piątek na śniadanie.*"

Takie były warunki komunikacyjne przed 50-u laty, już po otwarciu kolei...

To też, jeżeli wpływ kolei na treść dziennika jest na każdym kroku widoczny, wpływu tego na technikę redakcyjną dopatrzeć się niepodobna: tak jak dawniej, tak i długie jeszcze lata po r. 1845-ym *Kurjer* podawać będzie informacje swoje po kronikarsku, spokojnie, bez tego pośpiechu gorączkowego, jaki cechuje obecną robotę dziennikarską.

Najlepiej uwidocznia się to na grupie informacji działu bieżącego, podawanych pod osobnym nagłówkiem:

Z ostatniej chwili.

Mieszczą się tu zwykle wiadomości, które redakcja otrzymuje w chwili zamykania numeru, skutkiem czego nie może ich zamieścić na właściwem miejscu, w odpowiedniej rubryce: drukuje je przeto na ostatniej stronie tekstu, jeszcze maszynie nie oddanej.

Otóż wiadomości tej kategorii tworzyły swoją rubrykę samodzielną dopiero od N-ru 85-go w r. 1881-ym.

To nie znaczy, żeby nie było ich przedtem. Owszem, lecz w dawniejszych warunkach przytrafiają się tylko w wyjątkowych razach, pomimo że właśnie wtedy, gdy *Kurjer* posilkował się prasami ręcznymi, wymagającami

ukończenia numeru już około 9—10 godziny rano, by go wydać o 4-ej po południu, rubryka ta właściwie powinna była być najobfitszą. Oto poprostu—nie było materiału!

Wyjątek stanowi jedynie pierwsze dziesięciolecie *Kurjera*, gdy bardzo często spotykamy takie informacje—na samym końcu numerów, po ogłoszeniach.

Oto pierwsza z nich:

Most, jeśli nie dziś wieczorem, to jutro w południe ukończony będzie (kursywa—1822, Nr 49).

Na wzór, kilka dalszych przytaczamy:

NB. NB. NB. w chwili gdy dzisiejszy *Kurjer* miał wychodzić, odebrał doniesienie, że najwyższa wygrana, to jest złp. 150.000, dziś padła na Nr 7.190. Los wzięty u kolektora J. *Kuhen* przy ulicy Senatorskiej, u którego już było wygrano zł. 100.000; właścicielem wygranej jest ieden z mieszkańców Skierniewie (1822, Nr 300).

W tej chwili doszła wiadomość, że Algierczycy podnieśli bunt przeciw Francuzom, o czem jutro obszerniej (1830, Nr 228).

NB. NB. Dzisiejsza Poczta doniosła, iż w Berlinie z powodu policyjnego aresztowania kilku Czeladników krawieckich zebrały się tłumy, które uspokojono, o czem jutro będzie obszerniej (1830, Nr 254).

W następnych rocznikach to źródło informacji wysycha. Spotykamy je znowu dopiero w r. 1860-ym, już nawet z pewnym planem, co do którego *Kurjer* uczynił takie zawiadomienie:

„Ponieważ bardzo często się zdarza, iż drukując *Kurjera* arkuszowego w chwili położenia formy drugiej na prasę, przychodzą nowe wiadomości dzienne, które z tego powodu ze szkoda Czytelników, odkładane być muszą do dnia następnego; dla zapobieżenia więc temu, Redakcja *Kurjera* postanowiła w każdym arkuszowym *Kurjerze* poświęcić takim wiadomościom, o ile potrzeba tego wypadnie, jedną jeszcze z kolumn *Kurjera*, to jest kolumnę ostatnią, czyli ósmą, w której pod rubryką: DODATKOWE WIADOMOŚCI BIEŻĄCE, zamieszczać będzie te nowiny, jak to już w numerze dzisiejszym ma miejsce” (1860, Nr 83).

Właściwie jednak, nie były to nigdy informacje z ostatniej chwili. Chcąc urozmaicić półarkusze, redakcja poprostu dzieliła materiał bieżący, którego część zasadniczą podawała bez tytułu, w numerze głównym, mniejszą zaś—pod owymi tytułami „wiadomości dodatkowych”—na ostatniej stro-

nicy. Dość powiedzieć, że np. wiadomości literackie o nowościach książkowych bardzo często stanowiły wyłączną treść rubryki.

Rok 1881-y nie tylko w stosunku do „ostatniej chwili” jest w rocznikach *Kurjera* datą pamiętną: gdy pierwszy nagłówek „Nowości warszawskie” znikł z numeru i gdy materiał podawano bez tytułu, dzisiejszy nagłówek „Wiadomości bieżące” ukazał się w r. 1881-ym, w N-rze 264.

Wystawa redakcyjna.

Redakcje dzienników francuskich wprowadziły nowość pod nazwą *Salle des dépêches*—której jednak prasa innych krajów nie naśladuje. *Salle des dépêches*—jest to poprostu wystawa tych wszystkich aktualności, jakimi w danej chwili publiczność się interesuje.

W Warszawie mamy coś w tym rodzaju — na wystawach redakcyjnych, okazujących przechodniom wizerunki osób, o których się pisze, portrety artystów, widoki wystaw, wszelakie oryginalności, jak wykopaliska archeologiczne i t. d.

Wystawa *Kurjera* datuje od bardzo dawna, tylko że początkowo mieściła się, nie w oknie frontowym biur kurjerowych, lecz — w gabinecie redaktora.

Jakich-bo osobliwości nie zgromadzono tu przez czas istnienia pisma!

Oto wykaz zupełny z okresu lat 50-cin, przyjętym przez nas systemem ułożony chronologicznie:

Okazy włókna na papier i inne wyroby, do oglądania w redakcji (1823, Nr 332).

Pietruszka, 8 cali w obwodzie, 30 długości, z Radzymina, do oglądania w drukarni (1824, 271).

„**Wzór sandała**”, jaki używają damy paryżkie, gdy wychodzą w czasie wilgotnym — (drukarnia; 1826, 196).

Jaje kurze, bez żółtek (*sic!*), ugotowane (drukarnia; 1829, 124).

Marchew z ogrodu z pod Warszawy, „mająca bardzo wiele podobieństwa do prawie całego składu człowieka” (1829, 279).

Drzewo genealogiczne domu Ossolińskich, w oryginale od ręki na arkuszu 1 $\frac{1}{2}$ -łokciowym wypracowane — do obejrzenia w drukarni i do nabycia na rzecz ubogich (1830, 40).

Próbki nasion buraków cukrowych (1830, 315).

Duża kość zwierzęca, znaleziona na piasku, nad Wisłą, wprost ogrodu Jabłonny (1835, 136).

Rysunek kouch skamieniałych (1835, 201).

Gdy w Warszawie powstał „sklep ubogich” i gdy otwarto salę ochron — część okazów składano w tych dwóch instytucjach, *Kurjer* zaś poprzestawał

na zawiadomianiu czytelników, jakie osobliwości tam przybywały. A były one ciekawe, pierwsze bowiem dagerotypy np. ukazały się w sali ochron, w roku 1839-ym (Nr 274).

Kartofel „tak duży iak łeb iagnięcia i mający zupełne do takiegoż łba podobieństwo, oczy, uszy, nozdrze etc.”, wykopany w Stanisławowskim (1835, 276).

Motyl biały, w lutym złapany (1836, 39).

Burak „fenomen botaniczny”, który wyrósł pod krzakiem kartoflanym, ma zapach i smak buraka, a kształt kartofla” (1836, 288).

Stare roczniki Kurjera z r. 1730 (1837, 135).

Burak 20½ funt., **marchew** 8¼, **kalarepa** 12½, **pietruszka** 7, z Chodowa Michała Jeziorańskiego (1837, 301).

Skamieniałość: kamień piaskowy, z którego „rak skamieniały się wynurzał”. Pusch opisał ten ważny okaz w pis. zagr. i uznał za *astacus lencoderma* (1837, 333).

Pieczarka, wagi 1 f. 26 łut., z ogródka przy ul. Nowolipie (1838, 203).

Rycina kolorowana agawy ameryk. (aloes) w Szarlottenburgu (1838, 241).

Motyl żółty, złapany w mieście, w lutym, jako oznaka wiosny (1839, 34).

Orzech włoski, monstrum składające się aż z trzech orzechów (1843, 252).

Jajeczko kurze połączone z drugiem, oba tak duże tylko, jak gołębie i mają kształt litery C (1844, 98).

Dłubizęby z pletwy ryby leszczowej (1844, 110).

Róża, z której rozkwitłego kwiatu wyrósł pączek drugiej róży (1844, 188).

Głowa kapusty, wagi przeszło 12 funtów (1844, 236).

Urny czarnej cząstki, wykopane w Brudnie (1844, 262).

Rzodkiew z gatunku murzynek tak wielka, jak głowa najotyłszego człowieka (1844, 285).

Maliny szczególnie rozkwitłe (1844, 290).

Medal na cześć ks. rektora Portalupi (1845, 24).

Rycina przedst. zawalenie się mostu w Dreźnie (1845, 102).

Szczęka zwierzęca ze wsi Regów (1845, 157).

Ogórki ogromne dwa, zrosnięte w literę G. (1845, 159).

Jajeczko 3-miesięcznego kurczęcia (odesłano prof. Wadze, 1845, 173 i wyjaśnienie w N-rze 189).

Robak gruby „dotąd żywy” w kartoflu (1845, 239).

Kartofel w formie koralu z 7 odnogami (1845, 250).

Głowa kapusty z 10 małymi główkami (tamże).

Grzyby spiętrowane w postaci niewiasty (1845, 272).

Portret notariusza apostolskiego Kolegiaty łowickiej — o 4-ech oczach (1845, 327).

Biały motyl w grudniu złapany (1845, 347).

Jajko ptasie (1846, 48).

Jaje kurze (1846, 85).

Bzu chińskiego dwie kity (1846, 134).

Jaja koloru laki florenckiej („ 161).

Rzodkiew osobliw. kształtu: rączki dziecka z 5 palcami (tamże).

Rzodkiew mająca postać dziewczynki (1846, 167).

Journal de St-Petersbourg NN-ra próbne (1846, 177).

Ceranka osobliwszej odmiany (1846, 190).

- Kartofel-winogrono** (1846, 247).
Tykwa z Białoleki (1846, 248).
Głowa kapusty („ 264).
Jaje dubeltowe (tamże).
Zęby wykopane w Jędrzejowie (1846, 266).
Burak-olbrzym (1846, 267).
Kapusta-olbrzym (1846, 271).
Gruszki i jabłka „przeogromne” (1846, 273).
Kartofel osobliwy (1846, 275).
Głowa kapusty z 14 główek (1846, 297).
Burak-olbrzym (1846, 305).
Kwiat Tillandsia tigrida (1846, 311).
Kwiat wiśni—zimowy (1847, 17).
Jaje kurze z cyfrą „9” (1847, 50).
Motyl żółty w marcu („ 72).
Jaje-olbrzym (1847, 107).
Kalendarz dla ociemniałych (1847, 165).
Purchawka-olbrzym (1847, 210).
„ z Lublina („ 219).
Jaje-gruszka (1847, 237).
Cytryna-olbrzym (1847, 242). Dostała się później „na wystawę FIORALIÓW w ogrodzie saskim” (1847, 247).
Rzodkiew, kształtu rączki damskiej lub nóżki chińczyeczki (1847, 267).
Jaja kurze (1848, 73).
Maik—owad („ 93).
Gąsiątko podwójne (1848, 132).
Gruszka-olbrzym („ 234).
Pasternak-olbrzym („ 295).
Kartofel-olbrzym („ 302).
Motyl-pekrzywnik pospolity (1849, 47).
Motyl biały (1849, 62).
Próbki złota z Kalifornji (1849, 81; opis tej próbki 1849, 103).
Wizerunek Zbawiciela w drzewie mikroskopijnie wykonany (1849, 105).
Tulipany-bliźnięta (1849, 135).
Szparagi „w esy floresy” („Mieliśmy posiadać wielką roślinną osobliwość: była to olbrzymia rzodkiewka, mówimy była, bo już jej niema! Jeden z szan. naszych prenumeratorów przesłał nam z własnego ogrodu ten egzemplarz, wraz z listem; ale nie wyprobowany w wstrzemięźliwości chłopak zjadł przez drogę rzodkiewkę; cieszymy się tylko, że nie przekąsił listem...” i t. d. 1849, 145).

Jak widzimy, osobliwości przeważnie należały do t. z. wybryków natury. A tego rodzaju okazami interesowano się wtedy bardzo! I nie tylko u nas: w r. 1849-ym *Times* londyński wielce szczegółowo opisywał nadesłane sobie „fenomenalne kłosa jęczmienia”, wyrosłe na gruncie, użyznięnym pomyjami kuchennymi (Nr 157).

Za czasów Kucza szczególnie obfitowała wystawa *Kurjera* w tego rodzaju osobliwości, przytaczając zaś ich wykaz, Kucz zawsze zaopatrywał

odnośną notatkę w jakiś żarcik, uwagę humorystyczną i t. d., w rodzaju np. „ktoś, oglądając w Redakcji Kurjera ową cytryno-pomarańczę, zawołał: „To tak, jak i między nami: nie jeden weźmie sobie dozgonną pomarańczę, a później przekona się, że to była dozgonna, acy-kwaśna cytryna” (1860, Nr 63).

Georginja—bracia Sjamsy (1849, 206).

Purchawka-olbrzym (1849, 213).

Śliwka-olbrzym („redakcja posiada kilka małoletnich indywiduów, w których zauważa nieczyste zamiary względem tej smacznej osobliwości” 1849, 231).

Rzepa wagi $3\frac{1}{2}$ f. (1849, 257).

Marchew osobliwie gruba (1849, 277).

Kuropatwa biała (1849, 282).

Jablonka o 2 ch pieńkach (1849, 302).

Kłos żyta pięcioraki 1849, 334).

Kartofel-serce (1850, 40).

Kurczę czworonożne (1850, 129).

Urny ze wsi Skibice (1850, 158).

Bez i akacja—powtórne kwiaty (1850, 188).

Makówka ze 100 bliźniakami (1850, 202).

Proso 3-lokciowe (1850, 240).

Kukurydza-żyrandol (tamże).

Faun podchmielony, marmur. (1850, 239).

Kartofel-sfinks (1850, 245).

Gruszka-szyld (tamże).

Próby kartofli z odrostków (1850, 262).

Kurczę 4-nożne (1850, 276).

Cytryna-tulipan („ 279).

Gruszka $1\frac{1}{2}$ f. („ 280).

Kartofli-grono (tamże).

Pietruszka 2-lokciowa (1850, 289).

Seler karłowaty (tamże).

Kartofel-serce (1850, 308).

Cytryna w cytrynie (1850, 336).

Cykorji korzeń olbrzymi (1850, 343).

Jaje-olbrzym (1851, 5).

Motyl żywy („ 7).

Cytryna-kurza łapka (1851, 16).

Kły dzika (1851, 33).

Chrabąszcz (1851, 40).

Pomarańcza w pomarańczy (1851, 78).

Kurze jaja (1851, 104).

Jagnię zrosnięte, o 1 głowie i 8 nogach 1851, 112).

Kapelusz drewniany (1851, 118).

Szparagi osobliwego kształtu (1851, 154).

Chito, nowa roślina (1851, 187).

Koński zab, nowa roślina (1851, 188).

- Mleko** zakonserw. „do próby dla wszystkich” (1851, 193).
Wiśnia z wąsami (1851, 198).
Kurczę o 4 nogach i 4 skrzydłach (1851, 213).
Rzodkiew murzynka (1851, 218).
Kwiat georginji („ 220).
Rysunek maszyny do kierowania balonem (1851, 232).
Dyplom Stefana Batorego (1851, 233).
Rączka kartoflana i grupa grzybów (1851, 235).
Pieczarka-olbrzym (1851, 244).
Marchew wąsata (tamże).
Kartoflana dewizka (1851, 252).
Kartofel „palka Herkulesa” (1851, 253).
„ pięciogłowy (1851, 259).
Dyplom z 1458 r. (1851, 266).
Ogórek-olbrzym (1851, 274).
Kartoflana figa 1851, 291).
Rycina z pożaru w San-Francisco (1851, 294).
Cytryna-olbrzym (1851, 327).
Cytryna z grzebieniem (1851, 331).
Rogi olbrzymie (opisał je dr Jarocki w N-rze 342).
Numizmaty Kątskiego (1852, 39).
„ z XVIII w. (1852, 43).
Sloma pszenicy belgijskiej (1852, 64).
Ruda srebrno-miedziana z Kiele (1852, 94).
Rybka-koluszek (1852, 102).
Pierwszy chrabaszcz (1852, 106).
Jaje z naroślą (1852, 118).
Wyroby **domanikowe** (1852, 128).
Rysunek kwestarza (1852, 139).
Indyczęta o 4-ch nogach (1852, 153).
Mamuta szczątki z Narwi (1852, 170).
Ryngraf z Kobelki (1852, 193).
Wzory wyrob. glin. ks. Jabłonowskich (1852, 194).
Tulipan cebulka (1852, 207).
Chito'a nasienie (1852, 214).
Śliwki „Waszyngtony” (1852, 235).
Purchawka-olbrzym (1852, 236).
Orzechy—grono (1852, 246).
Litografja z obrazu Scheffera (1852, 274).
„ Portret Kraszewskiego (1852, 275).
Rosówki i komary (1852, 318).
Numizmat z 1627 r. (1853, 20).
Berło z kości słoniowej (1853, 31).
Jaja kacze koloru stali (1853, 94).
Chrzanowa nóżka (1853, 99).
Obrazy z galerji Rusieckiego (1853, 113).
Obraz Fr. Kostrzewskiego: „Wnętrze chaty krakowskiej” (1853, 116).
Pomarańcza w pomarańczy (1853, 149).

- Dollar** kalifornijski (1853, 150).
Trąbka szparagowa (1853, 156).
Owoc sosny pinioly (1853, 170).
Purchawka-olbrzym (1853, 181).
Obraz „Mojżesz” Zarzeckiego (1853, 182).
Jajko-pulwersak (1853, 187).
Gąsienica kartoflowa (1853, 217).
Jagody ananasowe (1853, 228).
Burak: głowa barania z rogami („ogłądać można codziennie, nie wyłączając i święta”, w które redakcja już wtedy była otwarta, 1853, 253).
Owies 6-stopowy (1853, 255).
Dynia (nie przyjęta! „zbyt szczupłe miejsce w gabinecie redakcji Kurjera nie dozwoliło nam pomieścić...” 1853, 257).
Bławatki brązowe (1853, 265).
Marchew-olbrzym (1853, 289).
Pietruszka-olbrzym (tamże).
Dyftag z buraka i marchwi (1853, 295).
Koński ząb, kłos (1853, 306).
Proso saraccńskie (tamże).
Fasola olbrzymia (tamże).
Kamień znaleziony we wsi Baby (1853, 317).
Wykopaliska z pod Radomia (tamże).
Guiazo pieczarek (1854, 25).
Kombinacja rachunkowa Tenenbauma z okoliczn. 400 wystawy baleta „Wesele w Ojcowie” (1854, 43).
Liliput kurzego rodu (1854, 180).
Głowa wolu przedhistoryczn. (opisał ją dr Jarocki w N-rze 203. 1854, 202).
Jaje-olbrzym (1854, 224).
Jabłko-olbrzym (1854, 253).
Bania 174-funtowa (1854, 260).
Marchew o 12-u odnogach (1854, 271).
Kielich szklany jakby srebrny (1854, 277).
Kapusta z szerszeniami (1854, 281).
Cytryna do tykwy podobna (1854, 282).
Obraz „Pod Beresteczkiem” Kossaka i Brodowskiego (1854, 288).
Gwiazda morska (1854, 205).
«Magdalena» Guido-Reniego, (1854, 312).
Obrazki chińskie (1854, 317).
Głowa Meduzy, Konopackiego (1854, 334).
Kokosowa szkatulka (tamże).
Zabytki z kości słoniowej (1854, 341).
Pieczarki w koszykach (1855, 10).
Rysunki kas ogniotrwałych (1855, 11).
Jagnię-potworek (1855, 34).
     „   „   (1855, 90).
Jaje gęsie olbrzym (1855, 113).
     „   **kurze** liliput (tamże).
„Odpust parafialny” Kostrzewskiego (1855, 120).

- Zyto** wyjątkowo bujne (1855, 141).
Serce z rzodkiewki (1855, 151).
Kaprysy kurzych jaj (1855, 166).
Kombinacje matematyczne Tenenbauma (1855, 198).
Grono pomidorów (1855, 221).
Rzodkiew 12-funt. (1855, 287).
Poziomki paździenikowe (tamże).
Rzodkiew-murzynka 12-funt. (1855, 291).
Głowa kapusty z 5-ciu główek złożona (1855, 307).
Tabakierka Kudlicza (1855, 324).
Książka do nabożeństwa z r. 1513 (1856, 20).
Cytryna w kształcie tulipana (1856, 43).
Stara rycina, „Jarmark w Siedmiogrodzie“ (1856, 54).
Pieczarka-olbrzym (1856, 55).
Włókno topoli piorunem rażonej (1856, 117).
Dubeltówka ofiarowana przez cesarżową Katarzynę II Stanisławowi Augustowi
cała z kości słoniowej (1856, 137).
Obicia przedstawiające monety (1856, 207).
Burak 22-funtowy (1856, 272).
Kartofel 3-funt. (1856, 276).
Głowy kapusty olbrzymie (1856, 303).
Ząb przedpotopowy (1857, 4).
Miniatura Tadeusza Czackiego (1857, 70).
Wyobrażenie Zbawiciela z kości słoniowej (1857, 74).
Jaje gęsie-olbrzym (1857, 141).
Szparagi zrosnięte (1857, 147).
Burak-gęś 23-funtowy (1857, 278).
Wyrośt kłosowy (1857, 328).
Ząb mamuta (1858, 29).
Łom gipsu skryształizowany (1858, 74).
Szczątki przedpotopowego wołu **Bonaza** (1858, 203).
Żaba skamieniała (1858, 215).
Ręczna robota damska, wyobrażająca ks. Józefa Poniatowskiego (1858, 244).
Buraki dwa po 13 i 14 fun. (1858, 288).
Kalarepa-olbrzym (i wiersz o niej Piotra Skibki z pod góry Ś-to Krzyżkiej—
1858, 291).
Zbiór medali polskich (1859, 163).
Pieczarki-olbrzymy (1859, 171).
Zabytki zbroi archaicz. (1859, 207).
12 kłosów na jednej słomie (1859, 231).
Pieczarki-olbrzymy (1859, 236).
Kartofel niezwyklej postawy (*sic*) (1859, 297).
Żywa szarańcza (1860, 235).
Jaja szarańczy (1860, 242).
Okazy szarańczy w spirytusie (1860, 252).
Kartofel przypominający kształty dziecka (1860, 269).
Łzawnica archaiczna (1861, 29).
Okaz włosieńca, $\frac{3}{4}$ łokeia (1861, 132).

Jaje żurawia (1861, 166).
Mąka z młyna parowego w Lublinie (1861, 174).
Kwiat i owoc powtórny wina (1861, 223).
Grzyb na grzybie (1861, 227).
Jagnię-potwór o 8-u nogach (1862, 108)
Rzodkiew o 5-u palcach (1862, 147).
Agawy kwiat (1862, 202).
Medal 1.000-lecia Teplitz w Czechach (1862, 204).
Kłos owsiany o 395 ziarn. (1862, 217).
Kurczę o 4-ch nogach (1863, 66).
Butelki archaiczne (1863, 184).
Burak-olbrzym (1863, 229).
Owoc powtórny jabłoni (1863, 250).
Cytryna-olbrzym (1864, 106).

W związku z tem szczególnem zamięrowaniem do zjawisk natury, jakie cechowało ówczesne społeczeństwo, pozostają systematyczne notatki *Kurjera* o pogodzie, żniwach, siejbie, zaznaczanie wszelkich prognostyków dla rolnika—od przylotu bocianów i dzikich gęsi zacząwszy, i przepowiednie dla gospodyń, czy pieczywo Wielkanoce będzie dobre (1847, Nr 90) i t. d. Wszystkie tego rodzaju „zjawiska” skrzętnie w *Kurjerze* były rejestrowane.

Zwyczaj przesyłania *Kurjerowi* ciekawych okazów roślinnych i t. p. przetrwał dotąd; na wystawie jednak redakcyjnej zajmują one już nie tak wydatne miejsce: ustąpiły pierwszeństwa rysunkom i fotografjom.

Rysunki.

Rysunki ilustrujące wybitniejsze artykuły spotykamy w *Kurjerze* od bardzo dawna, bo od roku 1834-go.

Początkowo były to drzeworyty prawdziwie artystyczne, innych bowiem sposobów ilustrowania tekstu dziennikarskiego nie znano.

Teka rysunkowa *Kurjera* obejmuje rzeczy następujące:

pomnik cesarza Aleksandra I w Petersburgu, „przerysowany z pism warszawskich”, 1834, Nr 295;

kościół Karola Boromeusza, właśnie podówczas się budujący, 1849, Nr 291;

plan zakładów przemysłowych Bohma we Włocławku, 1850, Nr 26;

balon „Samson” Tardini’ego, 1850, N-ra 168 i 174;

bazar obok Dworu Gościnnego, 1850, Nr 206;

portret Dmuszewskiego, 1850, Nr 222, powtarzany do r. 1867-go, oprócz tylko r. 1863;

dwa rysunki maszyny do karczowania, w ruchu będącej, wynalazku Wagnera, 1861, Nr 226;